

Mato ZOVKIĆ

MAJČINSTVO CRKVE U SAKRAMENTU POKORE I POMIRENJA

Sažetak

Ovo je izlaganje svećenicima koji u Međugorju ispovijedaju hodočasnike, održano na seminaru za njih 7. svibnja 2008. Novozavjetna podloga za sakrament pomirenja, kako ga nazivaju noviji dokumenti katoličkog učiteljstva, Isusove su odredbe u Mt 16,17-19; 18,15-18 te njegov postupak prema grešnici u Lk 7,36-50, ali je izvorni sakrament oprostjenja grijeha krst kao pridruženje Kristu i Crkvi (Iv 20,22-23; Ef 2,14-18). Dokumenti Drugog vatikanskog sabora te posljednjesaborske smjernice ukazuju na eklezijalni vid ovog sakramenta. U formuli sakramentalnog odrješenja to je zorno osvijetljeno izrazom “per ministerium Ecclesiae - po služenju Crkve”. Iako valjano sakramentalno odrješenje mogu podjeljivati raskajanom grešniku samo biskup i prezbiter, sva crkvena zajednica prati i podržava svoje slabe članove na putu obraćenja i pomirenja. U tome se ostvaruje majčinska uloga crkvene zajednice.

Hrvatski naziv “sakrament ispovijedi” samo djelomično iznosi sadržaj tridentinskoga “sacramentum paenitentiae” koji uključuje obraćenje, priznanje grijeha pred prezbiterom i spremnost na donošenje plodova obraćenja. Podsjetimo se da Drugi vatikanski sabor, u poglavlju o Narodu Božjem Konstitucije o Crkvi, kaže o ovom sakramentu: “Onima koji *pristupaju*¹ sakramentu pokore, Božje milosrde udjeljuje oprostjenje Bogu nanesenih uvreda; oni se ujedno pomiruju s Crkvom

¹ Latinski izraz “Qui accedunt” prvi prijevod KS preicao je: “koji prisustvuju”. Novi prijevod LG iz 2008. to je ispravio. Usp. DRUGI VATIKANSKI KONCIL: Dokumenti. VII. izdanje Popravljeno i dopunjeno, Kršćanska sadašnjost, Zagreb, veljača 2008., 97.

koju su griješeći ranili, a koja se s ljubavlju, primjerom i molitvom trudi oko njihova obraćenja” (LG 11,2). Taj saborski nauk te osobito poslijesinodska pobudnica Ivana Pavla II. *Pomirenje i pokora* iz god. 1984.² pridonijeli su da *Katekizam Katoličke crkve* iz god. 1992. poglavlju o ovom sakramentu daje naslov: “Sakrament pokore i pomirenja”. Naziv, na žalost, još nije prevagnuo u našim molitvenicima i katekizmima, a trebao bi. Budući da smo na seminaru za svećenike koji ovaj sakrament dijele,³ smatrao sam prikladnim iznova iščitati “Prethodne napomene” u **Redu pokore**,⁴ utkati ih u novozavjetno učenje i obrazložiti iz vida mačinstva Crkve u ovom sakramentu.

Novozavjetna podloga za katoličko učenje o sakramentu pomirenja

Zanimljivo je da *Prethodne napomene* citiraju ili sažimaju Isusovo obećanje Petru o vlasti vezanja i održavanja (Mt 16,19), a ne i Isusov poticaj zajednici učenika da strpljivo rade *kao mjesna zajednica* na povratku zalutale braće i sestara. Nakon toga slijedi obećanje: “Zaista, kažem vam, što god svežete na zemlji, bit će svezano na nebu; i što god odriješite na zemlji, bit će odriješeno na nebu” (Mt 18,18). To je odlomak o ulozi zajednice u vraćanju zalutale braće i sestara k Bogu, a time i vjernicima među kojima boravi proslavljeni Krist (r. 20!). Prije svega, većina katoličkih egzegeta smatra da je *eklesija* u Mt 16,18 sveopća Crkva, a u 18,17 mjesna zajednica krštenika koji se na bogoslužje sastaju pod vodstvom svojih predstojnika te teško griješe i *nakon krštenja kao osnovnog sakramenta oprostjenja*.⁵ U tom smislu liturgičari nazivaju sakramentalno pomirenje

---

2 PAPA IVAN PAVAO II.: *Pomirenje i pokora - Reconciliatio et paenitentia* (Dokumenti 74), KS, Zagreb, 1985.

3 Na poziv fra Ike Skoke, priredeno za susret svećenika u Medugorju 7. svibnja 2008.

4 RIMSKI OBREDNIK: *Red pokore*, KS, Zagreb, 1975., 7-23.

5 “Kristova pobjeda nad grijehom najprvo odsijeva u krstu. Njime je stari čovjek s Kristom suraspet, da se uništi grešno tijelo te više ne robujemo grijehu, već uskrsnuvši s Kristom unaprijed živimo Bogu. Stoga Crkva ispovijeda vjeru u 'jedno krštenje na oprostjenje grijeha'... Naš spasitelj Isus Krist dao je svojim apostolima i njihovim nasljednicima vlast opraštati grijeh. U svojoj Crkvi ustanovio je sakrament pokore da se vjernici koji nakon prve kupelji krsta padnu u grijeh obnove u Božjoj milosti i pomire s Bogom. Jer Crkva 'ima vodu i suze - vodu krštenja i suze pokore'” (*Prethodne napomene*, br. 2). Zato je u Iv 20,22-23 prvenstveno riječ o opraštanju grijeha po krsnom pridruženju Kristu raskomom i uskrsnom, a tek u izvedenom smislu o opraštanju grijeha učinjenih nakon krštenja.

nakon inicijacije “drugim krštenjem”.⁶ Ivan Pavao II.: “Zapravo, sakrament pomirenja, 'secunda tabula salutis post baptismum', u povezanosti s krsnim biljegom obnavlja ili usavršuje ucjepljenje vjernika u Kristovo vazmeno otajstvo”.⁷ Ono što Petar može snagom službe ključeva, zajednica može snagom primjera i zagovora. Zalutalu braću i sestre, koji se svojim moralnim ispadima udaljuju od Boga i blate zajednicu, ne smiju prebrzo isključivati ni otpisivati, nego ih hrabriti da dođu k sebi, Bogu i Crkvi. Komentatori s pravom ističu važnost r. 20. u ovom odlomku: “Gdje su dvojica ili trojica sabrana u moje ime, tu sam i ja među njima!” J. Gnilka ukazuje da petrovska punomoć “autorizira” vodstvo koje se vrši u mjesnoj zajednici, jer se petrovske vodstvo odražava i izvršava u vodstvu manje zajednice, te zaključuje: “Dok je Matej korigirao sliku iz r. 15-17 o Crkvi koju treba držati svetom i čistom tako da stavlja u prvi plan zauzimanje za zalutalog ili posrnulog brata, ovdje sve stavlja u horizont eklezijalne zajednice koja zna da je Bog kao nebeski Otac nad njom (r. 19) te da je Isus nazočan u njoj. Ovdje Isusovo 'biti s' njegovom zajednicom sačinjava teološku vodeću nit ovoga evanđelja (1,23; 28,20). Uzor mu je Božje bivovanje s Izraelom. Odatle je povijesno i dinamički određeno Isusovo 'biti s'. Isus boravi u svojoj Crkvi kao Jahve u svom narodu. Pri tome je on i u maloj skupini od dvojice ili trojice. Kristološki je značajno prenošenje Jahvinih funkcija na Isusa”.⁸ Isus moli s crkvenom zajednicom i u njoj te stoga “njegova molitva ne može biti neuslišana”.⁹ Ivan Pavao II., navodeći Mt 18,18, ističe kako je očito da “uloga suca savjesti pripada Crkvi kao takvoj” te da je “pomiriteljsko poslanje svojstveno svoj Crkvi”, jer ona “kao Majka i Učiteljica neumorno nudi svima pomirenje”.¹⁰

Drugi novozavjetni događaj koji daje čvrstu podlogu katoličkom gledanju na sakrament pomirenja Lukin je prikaz žene u kući Šimuna

⁶ Usp. B. ŠKUNCA: “Litugijski vid sakramenta pomirenja”, *Služba Božja*, 1975., br. 4, 297-307, koji kaže: “Govor o pomirenju mora početi s govorom o krštenju. Kod oba sakramenta radi se o povratku na prazvor i na čovjekovo praštanje. Prihvatajući ih i živeći ih, čovjek pobjeđuje zlo u sebi i oko sebe... Krštenje i pokora zbližavaju se, dakle, po činjenici opraštanja grijeha. Zbog te sličnosti stari su crkveni Oci pokoru nazivali 'drugo krštenje’” (str. 297).

⁷ U govoru ispovjednicima rimskih patrijarhalnih bazilika u ožujku 1992., IVAN PAVAO II.: *Sakrament pokore. Sedam govora i jedno apostolsko pismo Ivana Pavla II.* (Dokumenti 109), preveo Ivan Šaško, KS, Zagreb, 1997., 42-43.

⁸ J. GNILKA: *Das Matthäusevangelium 2. Teil*, Herder, Freiburg, ²1992., 134-142, citat str. 140.

⁹ D. C. ALLISON: “Matthew”, *The Oxford Bible Commentary*, Oxford University Press Oxford, 2001., 867.

¹⁰ IVAN PAVAO II.: *Sakrament pokore*, 44.

farizeja koja Isusu pere noge, pomazuje ih dragocjenom ženskom mirodi-
jom te briše svojom kosom tražeći tako vanjski znak oprostjenja pred
umišljenim pravednicima (Lk 7,36-50). Današnji komentatori smatraju da
je ona već prije morala čuti za Proroka iz Nazareta koji sjeda za stol s
grešnicima i propovijeda da Bog svima raskajanima nudi oprostjenje. Već
je bila povjerovala u oprostjenje koje joj Bog daje po Isusu, ali je došla u
Šimunovu kuću slušati njegovu pouku i tražiti vanjski znak oprostjenja.
Isusu nije padalo napamet da je odgurne, kako je Šimun očekivao od aut-
entičnog proroka. Dapače, pohvalio je njezine znakove izvanrednog
gostoprinstva koje je domaćin bio uskratilo prema ovom rabinu početniku.
Isus je najavio da ona ljubi više od drugih pokajnika zato što joj je
oprosteno mnogo grijeha.¹¹ Isus traži od Šimuna i njemu sličnih da
olakšavaju povratak zalutalih sinova i kćeri u kuću Očevu, a ne da se pon-
ašaju arogantno i umišljeno.

Spomenimo jedan novozavjetni tekst iz Jakovljeve poslanice, koju
današnji bibličari smatraju novozavjetnim mudrosnim spisom. Jakov rela-
tivno veliku pozornost posvećuje molitvi koja prema njemu može biti
liturgijska, pokornička te zagovor za bolesnu i grešnu braću i sestre.¹²
Nakon što je u 5,14-15 potaknuo ukućane i cijelu zajednicu na čelu sa star-
ješinama na brigu za bolesnu braću i sestre, u recima 19-20 potiče na prak-
tične korake prema grešnicima u zajednici: “Braćo moja, odluta li tko od
vas od istine pa ga tko vrati, znajte: tko vrati grešnika (*ho epistrepsas
hamartolón*) s lutalačkog puta njegova, spasit će dušu njegovu i pokriti
mnoštvo grijeha”. Iz konteksta cijele te poslanice cilj je bratske opomene
vratiti zalutalog brata i sestru na cjelovit život vjere i djela (“Vjera bez dj-
ela je mrtva!” - Jak 2,17.26). Starozavjetna podloga takvu vraćanju proro-
čki su pozivi na povratak Bogu savezniku izražena glagolom *šúb*. Septu-
aginta je taj glagol uglavnom prevodila s *epistrepho* i on može imati prije-
lazno i neprijelazno značenje ('vratiti, predomisli se, obratiti se'). Iz tog
biblijskog poimanja obraćenja kao povratka Bogu i obvezama saveza tr-
eba gledati Jakovljevu uporabu istoga glagola. “Sva ljudska bića podložna
su obmanjivanju samih sebe i zabludi (usp. Jak 1,7.14.16.22); svaka osoba
treba dobronamjernu pomoć drugih na putu pravednosti. Shvaćanje

¹¹ Za problem prevodenja izraza *hoti egapesen poly* u r. 47 (Duda-Fučak: “... jer ljubljše mnogo”, Rupčić 2000.: “... jer je pokazala ljubavi mnogo”) usp. moj egzegetski komentar cijelog teksta, *Isus u evanđelju po Luki*, Vrhbosanska katolička teologija, Sarajevo, 2002., 176-190.

¹² Usp. M. ZOVKIĆ: “Kršćanska molitva prema Jakovljevoj poslanici”, M. CIFRAK-N. HOHNJEC (ur.): *Neka iz tame svjetlost zasine. Zbornik radova u čast Adalbertu Rebiću*, Kršćanska sadašnjost, Zagreb, 2007., 467-493.

medusobne opomene kao čina služenja daje joj pravo obilježje te je čini drukčijom od čiste kritike, izrugivanja i zabadanja”.¹³

Prema Novom zavjetu, osnovni sakrament pomirenja s Bogom i s ljudima je krsno pridruženje Kristu koji je “mir naš” (Ef 2,14), ali i nakon krštenja postoji spasonosna mogućnost i potreba za vanjskim znakom opraštanja i pomirenja. Dakako, Bog oprašta kadgod se pokajemo i odlučimo na istinski povratak njemu i ljudima.¹⁴ Ali mi ljudi trebamo osjetni znak opraštanja i potporu bližnjih pri stupnjevitom vraćanju u kuću Očevu. KKC: “U promjenama što ih je kroz vjekove doživjela disciplina i slavlje ovog sakramenta, raspoznaje se isto *temeljno ustrojstvo*: Obuhvaća dva jednako bitna elementa; s jedne strane, tu su čini čovjeka koji se djelovanjem Duha Svetoga obraća: kajanje, ispovijed i zadovoljština; s druge strane, tu je Božje djelovanje po zahvatu Crkve koja po biskupu i njegovim prezbiterima u ime Isusa Krista daje oproštenje grijeha i određuje način zadovoljštine; ona također moli za grešnika i skupa s njim čini pokoru. Grešnik na taj način biva izliječen i ponovno vraćen u crkveno zajedništvo” (br. 1448). Na “zahvat Crkve” spada i ohrabrenje vjerničke zajednice koja svoje duhovno ranjene članove prati na putu obraćenja.

Na putu pomirenja zajednica podržava pokornike

Metaforu o Crkvi kao majci Kristovih vjernika i svih ljudi kojima propovijeda Evandjelje o kraljevstvu Božjem, Drugi vatikanski sabor ne ograničava samo na biskupe i prezbitere. Kako je Crkva sveopći sakrament spasenja u Kristu, svi vjernici, na čelu s papom, biskupima i prezbiterima, pridonose poslanju prema unutra i prema van. To je istaknuto već u prvom dokumentu, Konstituciji o liturgiji: “Majka Crkva živo želi da se svi vjernici privedu punom, svjesnom i djelatnom sudjelovanju u bogoslužnim slavljinama koje zahtijeva sama narav bogoslužja i na koje kršćanski narod snagom krsta ima pravo i dužnost” (SC 14). To pravo i dužnost sudjelovanja u bogoslužju i poslanju Crkve sabor izvodi iz krsnog pridruženja Kristu i Crkvi te ga posebno razrađuje o poglavlju o laicima LG i Dekretu o apostolatu laika. Riječ je o zajedništvu naroda Božjega (*koinonía*) kao jednom od temeljnih pojmova u Pavlovoj teologiji i

¹³ L. T. JOHNSON: *The Letter of James*, Doubleday, New York, 1995., 345.

¹⁴ Usp. LJ. RUPČIĆ: “Biblijski vid sakramenta pokore”, *Služba Božja* 1975., br. 4, 261-267. J. GIBLET - P. GRELOT: “Pokora/Obraćenje”, *Rječnik biblijske teologije* (RBT), KS, Zagreb, 1969., 883-894.

saborskoj ekleziologiji.¹⁵ Ovdje se ograničavamo na zajedničarski vid učenja o majčinstvu Crkve prema Saboru.¹⁶ Već smo naveli LG 11,2 gdje je istaknuto da vjernici svojim grijesima vrijeđaju Boga i ranjavaju Crkvu, a ona se “s ljubavlju, primjerom i molitvom trudi oko njihova obraćenja”. To je Crkva koja “u vlastitom krilu obuhvaća grešnike te je u isti mah i sveta i potrebna čišćenja” i zato “neprestano kroči putem pokore i obnove” (LG 8,4). Crkva kao “mesijanski narod Božji, makar zbiljski ne obuhvaća sve ljude i često izgleda kao malo stado, ipak je za sav ljudski rod vrlo jaka klica jedinstva, nade i spasa. Krist ga je ustanovio da bude zajednicom života, ljubavi i istine te ga uzima kao sredstvo otkupljenja sviju i šalje ga svemu svijetu kao svjetlo svijeta i sol zemlje (usp. Mt 5,13-16)” (LG 9,2). Crkva je klica jedinstva, nade i spasa te zajednica života, ljubavi i istine vlastitim članovima ali i drugim ljudima. U nastavku Sabor ističe da je Bog ustanovio Crkvu kao zbor (*congregatio*) onih koji s vjerom gledaju u Krista, početnika spasenja te počelo jedinstva i mira, “da svima i svakome bude vidljivi sakrament toga spasonosnog jedinstva.” Majka Crkva “u ljubavi i skrbi već prihvaća katekumene kao svoje” (LG 14,3). Radeći na ponovnom punom jedinstvu svih kršćana, Majka Crkva neprestano “potiče svoju djecu na čišćenje i obnovu, kako bi Kristov znak jače zasjao na njezinu licu” (LG 15). Crkva je majka po vjerno primljenoj Božjoj riječi poput Marije te što propovijedanjem i krštavanjem “na novi i besmrtni život rada djecu začetu po Duhu Svetom i rođenu od Boga” (LG 64).

Dekret PO u broju 6 govori o prezbiterima kao odgojiteljima u vjeri i graditeljima župnog zajedništva koje iz euharistije izvire i k euharistiji vodi, ali tako da obuhvaća karitativno i misijsko djelovanje u svijetu. U tom kontekstu istaknuta je majčinska zadaća župne i svake crkvene zajednice: “Osim toga, djelima ljubavi, molitvom, primjerom i pokorničkim djelima crkvena zajednica (*ecclesialis communitas*) postupa na pravi majčinski način prema dušama koje valja dovesti Kristu. Crkvena je zajednica, naime, učinkovito sredstvo koje pokazuje i krči put do Krista i njegove Crkve onima koji još ne vjeruju; tim sredstvom ona također potiče i hrani vjernike te ih krijepi za duhovnu borbu” (PO 6,6).

---

¹⁵ Usp. D. SEBOUE - J. GUILLET: “Zajedništvo”, RBT, 1483-1487. A. ŠKVORČEVIĆ: “Communio Ecclesiae - temelj sinodalnosti prema Drugom vatikanskom saboru”, *Vrhbosnensia* X. (2006.), 1, 13-27. U istom broju objavljena su još 4 predavanja o sinodalnosti Crkve. Usp. M. M. SIKIRIĆ: *La 'communio' quale fondamento e principio formale del diritto canonico*, Pontificium Athenaeum Antonianum, Roma, 2001.

¹⁶ Za širi uvid u ovu temu saborske ekleziologije usp. disertaciju G. ZIVIANI: *La chiesa madre nel concilio Vaticano II*, Editrice Pontificia universita Gregoriana, Roma, 2001., 525 str., od toga 35 stranica bibliografije.

Prethodne napomene uče u duhu Sabora da Božji narod na različite načine provodi u djelo svoje neprestano obraćenje i pokoru, vrši djela milosrđa i ljubavi te se iz dana u dan sve više obraća u skladu s Kristovim evanđeljem. “Tako postaje u svijetu znak obraćenja k Bogu. Crkva to izrazuje životom, a slavi u svome bogoslužju kad se vjernici priznaju grešnicima te u Boga i u braće mole oprostjenje. To se zbiva u pokorničkim slavljima, u naviještanju Božje riječi, u molitvi, u pokorničkim dijelovima euharistijskog slavlja” (br. 4). U nastavku je citiran tekst LG 11,2 gdje je istaknuto da Crkva *surađuje* na obraćenju svojih grešnih članova ljubavlju, primjerom i molitvom. Po uzoru na Isusa ljubavlju im pokazuje da ih Bog istinski ljubi, primjerom članova koji žive kreposno svjedoči da se isplati odgovorno upotrebljavati vlastitu slobodu i molitvom ih zagovara pred Bogom. *Napomene* ističu da pokorničko slavlje kao priprava na pojedinačno sakramentalno pomirenje “očituje eklezijski značaj pokore. Jer, vjernici zajedno slušaju Božju riječ koja im obznanjuje Božje milosrđe te ih poziva na obraćenje. Ujedno, tu oni nastoje odvagnuti svoj život s obzirom na Božju riječ te se molitvom uzajamno potpomažu” (br. 22). *Homilija* u pokorničkom bogoslužju “vjernicima dozivlje u pamet da je grijeh djelo protiv Boga, protiv zajednice i bližnjega te protiv samoga grešnika” (br. 25). Prezbiter koji drži ovu homiliju trebao bi sudionike podsjetiti:

- “na neizmjeru Božje milosrđe, veće od svih *naših* opačina, kojim nas Bog uvijek iznova k sebi prizivlje;
- na potrebu *nutarnjeg obraćenja i kajanja*, koje stvara iskreno raspoloženje i da nadoknadimo štete grijehom nanesene;
- na *društveni značaj milosti i grijeha*, uslijed čega se čini pojedinca nekako odrazuju u cijelom tijelu Crkve;
- na djelo naše zadovoljštine koja prima snagu iz zadovoljštine Kristove, a koja osim samih djela pokore osobito zahtijeva vršenje prave ljubavi prema Bogu i bližnjemu” (br. 25).

Napomene nadalje ističu da se pokornička slavlja organiziraju s ovim ciljevima (br. 37):

- promicati duh pokore u župnim i liturgijskim zajednicama;
- pomoći pokornicima u pripravi za pojedinačno pomirenje;
- kod djece i mladih oblikovati svijest o grijehu u ljudskom životu i o oslobođenju od grijeha po Kristu raspetom i uskrsnulom;
- pomagati odraslima koji se spremaju na krštenje u obraćenju koje će se sastojati od pristajanja uz vjerske istine i prakticanja vjerničkog ćudoreda.

Poželjno je da župnici i upravitelji crkava slavlje pomirenja pri-

lagode duhovnim potrebama župe ili skupine koja ih obavlja te da omoguće i laicima pripremu takvih slavlja “kako bi izabrani tekstovi bili prilagođeni stanju i prilikama zajednice ili skupa” (npr. djece, bolesnika itd. - br. 40). Komentatori uviđaju da se ovakvo učenje o sakramentu pomirenja temelji na ekleziologiji Sabora, da ni dosada “ispovijed” nije bila privatna stvar pojedinog pokornika nego “milosni znak Crkve”, ali da bi svakako trebalo bolje izražavati ulogu Crkve u ovom sakramentu.¹⁷

Na saziv Ivana Pavla II. održana je od 29. rujna do 29. listopada 1983. šesta redovna sinoda biskupa na temu: “Pokora i pomirenje u poslanju Crkve danas”. Povod je bilo određeno preslaganje poimanja grijeha kod katoličkih vjernika, zatim opadanje pojedinačne sakramentalne ispovijedi te zlorabe nekih svećenika koji su olako uvodili pokorničke službe sa zajedničkim odrješenjem. Kao odgovor na “teologiju oslobođenja”, koja je tada bila popularna u Južnoj Americi, dosta opširno govorilo se i o društvenom grijehu.¹⁸ Sinodski oci sastavili su 63 *Propozicije* kao prijedlog Papi da od njih načini posinodalnu pobudnicu. On je to učinio 2. prosinca 1984. rasporedivši građu u tri dijela:

1. Obraćanje i pomirenje - zadaća i obveza Crkve (br. 5-12);
2. Ljubav veća od grijeha (br. 13-22);
3. Pastoral pokore i pomirenja (br. 23-34).

Značajno je da je Papa dokumentu dao naslov *Pomirenje i pokora*, čime je skrenuo posebnu pozornost na društvenu dimenziju grijeha i eklezijalno obilježje sakramentalnog pomirenja. U uvodu ističe kako je sinoda opširno govorila o pomirenju cijele ljudske obitelji i unutarnjem obraćenju svake osobe: “Osobno obraćenje nužan je put što vodi slozi među osobama. Kad Crkva naviješta radosnu vijest pomirenja ili predlaže da se ono ostvari sakramentima, ona obavlja pravu proročku zadaću: obznanjuje čovjekova zla u samom njihovom zaraženom izvoru, pokazuje korijen podijeljenosti i budi nadu kako bi se prevladale napetosti i sukobi te postiglo bratstvo, sloga i mir na svim razinama i u svim skupinama ljud-

---

¹⁷ A. MAYER: “Mir s Bogom preko pomirenja s Crkvom. Kritički osvrt na teologiju novog Reda pokore”, *Služba Božja* 1975., br. 4, 281-284. Za povijest ovog sakramenta usp. K. RAHNER: “Problemi ispovijedi”, *Spectrum* I. (1967.), 1, 92-117. M. VALKOVIĆ: “Socijalna i eklezijalna dimenzija sakramenta pokore. 'Et simul reconcilantur cum Ecclesia'”, *Bogoslovska smotra* 39 (1969.), 49-62.

¹⁸ Usp. G. WEIGEL: *Witness to Hope. The Biography of Pope John Paul II*, Cliff Street Books, New York, 1999., 473-474. Reportažu o sinodi donio je *Glas Koncila* 1983., br. 21, str. 1 i 9, br. 22, str. 9. Opširnu studiju o sinodi donijela je EMA VESELY: “Šesta sinoda biskupa: pomirenje i pokora u poslanju Crkve”, *Obnovljeni život* 1984., br. 5, 385-404.

skog društva. Ona povijesno stanje mržnje i nasilja mijenja u uljudbu ljubavi. Ona svima nudi evandeosko i sakramentalno počelo prvotnog, izvornog pomirenja odakle proistječe svaki drugi čin ili postupak pomirenja, pa i u društvenom životu” (br. 4, odl. 11).

Nazvavši parabolu iz Lk 15,11-32 “prisposodobom o pomirenju”, kaže da u svakom čovjeku postoji “stariji brat” ove parabole koji se ljuti na Očevu dobrotu, pa se i on treba obratiti. “U svjetlu te neizrecive prisposodobe o milosrđu što briše grijeh, Crkva, prihvaćajući poziv što je u njoj sadržan, shvaća svoje poslanje da, slijedeći Gospodina, radi na obraćenju srdaca i pomirenju ljudi s Bogom i međusobno, jer su te dvije zbiljnosti međusobno duboko povezane” (6,4). Pomiriteljsku zadaću Crkve izvodi iz saborskog nauka da je ona sveopći sakrament jedinstva (LG 1), ali pri tome sama treba biti pomirena ostajući otvorena *Duhu pomirenja* (br. 9). U tom kontekstu,“budući da su sakramenti spomen-čin i ponazočenje vazmenog Kristova otajstva, svi su oni životno vrelo Crkve, a u njezinim rukama i oruđe obraćenja Bogu i pomirenja ljudi” (br. 11). Podsjetivši da je grijeh neposlušnost Bogu i razdor među braćom, ističe da on može biti osobni i društveni (br. 14-15), ali se osobno obilježje grijeha ne može brisati zbog društvene krivnje i odgovornosti: “U korijenu bilo koje grešne situacije uvijek su ljudi grešnici. Ukoliko stoji da neka takva situacija može biti izmijenjena u svojim strukturalnim i institucionalnim aspektima snagom zakona ili - kao što se nažalost često događa - zakonom sile, ta promjena u stvari nije potpuna, ona je kratkotrajna i na kraju krajeva uzaludna i nedjelotvorna - da ne kažemo da ima i suprotan učinak - ako se izravno ili neizravno ne obrate osobe odgovorne za takvu situaciju” (15,10). Papa nadalje uči da sekularizam “podriva osjećaj grijeha”, a to se odražava na “osjetljiva pitanja kršćanskog morala” (br. 18).

Pomiriteljsku ulogu Crkve trebamo vršiti tako da opraštanje grijeha povezujemo s punim pomirenjem čovječanstva (br. 23). Među sredstva pokore i pomirenja Papa ubraja dijalog prema van i prema unutra, katehezu i sakramente (br. 24-27). Ispovjednik bi trebao imati “ljudske odlike razboritosti, nenametljivosti, rasuđivanja, odvažnosti prožete blagošću i dobrotom”, zatim solidno znanje teologije, pedagogije, psihologije i metodologije razgovora. “No još je neophodnije da ispovjednik živi duboki i iskreni duhovni život” (br. 29,7). Papa priznaje da se konkretni oblik ovog sakramenta mijenjao kroz povijest Crkve, ali su bitne istine ostale (br. 30). Crkvena zajednica pomaže pokorniku da se pripravi za sakrament pomirenja i zajedno s njime zahvaljuje Bogu za darovano pomirenje: “Treba dodati kako to pomirenje s Bogom ima, da tako kažemo kao posljedicu i druga pomirenja, što donose lijek i ostalim lomovima što ih je grijeh prouzročio:

pokornik kojemu je oprošteno pomiruje se sam sa sobom u dubinama svojeg bića i tu on ponovo otkriva istinu o sebi; on se pomiruje s braćom, koju je bilo kako napao i povrijedio; pomiruje se s Crkvom; pomiruje se sa svim stvorenim. Iz te se svijesti na kraju slavlja rađa u pokojnika osjećaj zahvalnosti Bogu za dar milosrđa što ga je primio. Na to zahvaljivanje poziva ga i Crkva” (br. 31,15). Na žalost, u našim pokorničkim slavljinama zajednička zahvala za darovano pomirenje redovno se izostavlja.

“Per ministerium Ecclesiae indulgentiam tibi tribuat et pacem”

Uloga Crkve u sakramentalnom pomirenju istaknuta je i u formuli odrješenja. Uočimo neke teološke elemente sadašnje formule odrješenja na latinskom tekstu:

Deus, Pater misericordiarum,
qui per mortem et resurrectionem Filii sui
mundum sibi reconciliavit
et Spiritum Sanctum effudit in remissionem peccatorum,
per ministerium Ecclesiae indulgentiam tibi tribuat et pacem.

Et ego te absolvo a peccatis tuis

In nomine Patris, et Filii + et Spiritus Sancti.

Amen.

Ta formula pretpostavlja teologiju sakramenta pomirenja kako je Crkva danas naglašava.¹⁹ Uvodni dio podsjeća ispovjednika i pokornika da je sakramentalno odrješenje novo povezivanje s Kristovim pashalnim otajstvom: u obliku indikativne rečenice iznesena je vjerska istina o temeljnom pomirenju *svijeta* s Bogom po smrti i uskrsnuću Kristovu te po izljevu Duha Svetoga koji djeluje u obraćenicima i omogućuje oproštenje grijeha. Izraz “izlio je Duha Svetoga na oproštenje grijeha” očituje spasenjsko obilježje Kristove smrti i uskrsnuća te “uprisutnjuje Kristovo pomiriteljsko djelo na sakramentalni način u osobni život pojedinca, člana Crkve”.²⁰ Zatim slijedi prošnja Bogu da

---

¹⁹ Usp. I. FUČEK: “Teološki naglasci novoga Reda pokore”, *Bogoslovska smotra* XLVI. (1976.), 1-2, 71-90. VI. ZAGORAC: “Novi liturgijski čimbenici obnovljenog Reda pokore”, *Ibidem*, 91-99. A. BENVIN: “Obraćenje i vjera u evanđelje u sakramentu pokore”, *Ibidem*, 100-118. W. KASPER: “Bit i oblici pokore”, *Svesci* 27 (1975.), 21-28. K. RAHNER: “O stanju sakramenta pokore”, *Teološki spisi. Izbor*, FTI, Zagreb, 2008., 315-333.

²⁰ A. MATELJAN: “Teologija pomirenja u sakramentalnom odrješenju”, *Crkva u svijetu* 27 (1992.), 3, 112-123, citat str. 120.

po ministeriju Crkve ovom raskajanom grešniku udijeli oprostjenje i mir. Dakako da je “ministerij” ili služenje Crkve najprije zaređeni prezbiter koji djeluje *in persona Christi*. Međutim, ministerij Crkve nije sam prezbiter. “Bog daje oprostjenje grijeha po Crkvi koja djeluje po svećeničkoj službi... Bog udjeljuje svoje oprostjenje znakom odrješenja. Tako se dovršuje sakrament pokore. Jer - u skladu s Božjom raspored-bom kojom se ljudima očitovale čovjekoljublje i dobrota našega Boga - Bog hoće da nam po vidljivim znakovima dijeli spasenje i obnavlja iznevjereni savez. Dakle, po sakramentu pokore Otac prima sina povratnika. Krist uzimlje u naručje izgublenu ovcu i vraća je u ovčinjak, A Duh Sveti nanovo posvećuje svoj hram ili se potpunije u njemu nastanjuje” (*Prethodne napomene*, 6a.d). “Služenje Crkve” je obnova zajedništva Crkve s posrnulim bratom ili sestrom te uvođenje u euharistiju koja sadržava puninu zajedništva. Moleći da Bog pokorniku udijeli oprostjenje i *mir*, ispovjednik ga uvodi u puno zajedništvo Crkve kao tijela Kristova, a Crkva je zajednica obraćenih koji žive zajedništvo s Bogom i međusobno: “Poslanje Crkve je, dakle, aktualizacija pomiriteljskog djela Kristova u povijesti, već ovdje u svijetu, makar je svijet daleko od toga da bude potpuno sukladan volji Božjoj. Ovo je napetost između već ostvarenog pomirenja s Bogom i njegove još nedostatne proširenosti po Duhu preko Crkve u svijet”.²¹ Služitelj sakramenta pokore *prima* raskajanog grešnika milošću Krista Dobrog Pastira i zato je dužan obdržavati sakramentalni pečat. On pokorniku obznanjuje i primjenjuje Božje milosrđe. Novi red pokore uključuje misao da je svećenik više liječnik a manje sudac. To je naglasio Ivan Pavao II. u govoru ispovjednicima Velike penitencijarije koji je naslovio “Lik svećenika ispovjednika - slika Kristove blagosti”.²²

Znak ispružene ruke i križa prigodom odrješenja *Uvodne napomene* ovako tumače: “Dok izgovara posljednji dio tih riječi, svećenik nad pokornikom čini znak križa. Obrazac odrješenja označuje da je pomirenje pokornika dar Očeva milosrđa; pokazuje vezu između pomirenja grešnika i Kristova vazmenog otajstva; ističe ulogu Duha Svetoga u otpuštanju grijeha; napokon, osvjetljuje eklezijalni značaj sakramenta time što se pomirenje s Bogom moli i podjeljuje službom Crkve” (br. 19). Kao što smo kršteni *na* Oca, Sina i Duha Svetoga tako u sakramentu pomirenja dobivamo odrješenje *snagom* Oca, Sina i Duha kako bismo se “potpunije suoblikovali Kristu i pažljivije podvrgavali glasu Duha” (br. 7b).

²¹ A. MATELJAN : “Teologija pomirenja”, 121.

²² Usp. IVAN PAVAO II.: *Sakrament pokore*, 47-54.

Prema ovoj formuli odrješenja sakrament pokore je:

- dijaloški čin pokornika i služitelja, što uključuje potrebu da pokornik *sluša* ispovjednikovo odrješenje²³;
- utemeljen u pashalnom otajstvu kao događaju Kristove muke, smrti i uskrsnuća;
- moguć darom Duha kojega uskrslu Krist izljevna na krštenike i pokornike;
- čin crkvenog posredništva.²⁴

Sugestije za primjenu

Katoličko razumijevanje novozavjetnog učenja o pomirenju kao obraćenju Bogu i bližnjima obuhvaća svijest da su svi krštenici zajednica obraćenika koji i dalje trebaju Božje oprostjenje i spremni su biti svjedoci Božjeg milosrđa u svijetu. To razumijevanje obuhvaća i uvjerenje da pomirenje s Bogom i s Crkvom uključuje osobno priznanje konkretnih grijeha i odrješenje zaredenog služitelja. Drugi vatikanski sabor preuzima iz Novoga zavjeta učenje da je Crkva zajednica obraćenih koji stalno trebaju Božje oprostjenje i svojim djelovanjem olakšavaju ljudima pristup Božjem milosrđu. Narod Božji “neprestano kroči putem pokore i obnove” (LG 8,3); dok Crkva “hodočasti svojim putem, Krist je poziva na onu neprekidnu reformu koja joj je kao ljudskoj i zemaljskoj instituciji trajno potrebna” (UR 6,1). Sakramentalna pokora i pomirenje sastavni su dio ove saborske ekleziologije.

Podsjetimo se još jednom kako *Prethodne napomene* ističu da zajedničko pokorničko slavlje “očituje eklezijalni značaj pokore” (br. 22). Zato bi ga trebalo dobro pripravljeti i redovno nuditi vjernicima po župama, osobito u adventu, korizmi, uoči crkvenog goda i na neke posebne zgode. Pastoralna istraživanja pokazuju da vjernici rado sudjeluju u pokorničkim slavljinama i u onim krajevima gdje pojedinačna ispovijed

---

²³ Dijaloško obilježje formule odrješenja veoma je zorno u pravoslavlju. Prema *Trebniku* Srpske pravoslavne crkve taj se sakrament zove *sveta tajna pokajanja* a formula odrješenja glasi: “*Gospod i Bog naš, Isus Hristos, blagodaću i milosrdem svoje ljubavi prema čoveku, neka ti čedo (ime) oprosti sve što si zgrešio (-la). I ja, nedostojni sveštenik, vlašću koju mi je dao, praštam i razrešavam te svih tvojih grehova, u ime Oca i Sina i Svetoga Duha. Amen*” - Tekst zahvaljujem ocu Vanji Jovanoviću, parohu stare Pravoslavne crkve na Baščaršiji u Sarajevu.

²⁴ Usp. A. MATELJAN: “Pomirenje s Bogom - središte opće i osobne povijesti”, *Vjesnik Đakovačke i Srijemske biskupije* CXXXIV. (2006.), 3, 225-230.

opada. To znači da svijest o grešnosti postoji i potreba za zajedničkim kajanjem ostaje. Na tome bismo trebali graditi pastoral ovog sakramenta, ali dakako i na svećeničkoj spremnosti da u određene sate i dane sjedimo u pokorničarnici (*ispovjedaonica* je nedostatan izraz, dobar engleski novi izraz *penance room!*), makar nitko ne došao. Samo jadikovanje nad smanjivanjem broja onih koji pristupaju sakramentu pojedinačnog pomirenja neće dovesti do promjene na bolje. Kao kanonik, jedan dan u tjednu “dežuram” u sarajevskoj katedrali u trajanju od tri sata radi mogućnosti pojedinačnog pristupa sakramentalnom pomirenju. Otkako to činim, više doživljam pastoralnu dimenziju svojega prezbiterata. često se susrećem s penitentima koji se za velike moralne prestupe optužuju samo generalno, bez navođenja broja i otežavajućih okolnosti grijeha. Tada sam u tjeskobi, da li šutjeti ili postavljanjem pitanja dati pokorniku povod za pomisao da je ispovjednik grešno radoznao ili je pak duhovni strogonja, kao da dijeli svoje a ne Božje oprostjenje. Ivan Pavao II. u pismu mladomisnicima 22. ožujka 1996. podsjeća da je pokornik dužan ispovjediti “na cjelovit način smrtno grijeha” te pretpostavlja da svećenik “na propisan način ispituje radi nužne cjelovitosti” i ističe da je takva ispovjed “sredstvo oslobođenja i radosne vedrine”.²⁵

Svjetlo riječi za veljaču 2008. objavilo je skraćenu ispovijest irskog katolika i bivšeg ovisnika Arthura McCluskeya.²⁶ Kaže da se u zrelim godinama udaljio od vjerničke prakse, da ga je potresla prerana bratova smrt te da je na jednom vjenčanju 1999. za šalu obećao poći u Medugorje i morao izvršiti zadanu riječ. Kad je stigao, nekako je smogao snage ući u ispovjedaonicu i s mukom promucati da se nije ispovjedao više od dvadeset godina. Svećenik ga je prijateljskim razgovorom raspoložio za osobnu ispovijed i na kraju mu pružio ruku: “Otišao sam iz ispovjedaonice spreman moliti pokoru za grijeha koje sam ispovjedio. Moj duhovni život se promijenio”. Slični doživljaji događaju se i u drugim svetištima, samostanskim crkvama i katedralama gdje ispovjednici imaju vremena i strpljivosti za tražitelje pomirenja s Bogom i s Crkvom. Svaki od nas koji smo odmakli u svećeničkom iskustvu mogao bi iznositi slučajeve iz svoje pastoralne prakse, čuvajući dakako ispovjednu tajnu. Mi kao služitelji sakramentalnog pomirenja možemo vjernicima olakšavati pristup ovom milosnom susretu. Neka nas u tome prosvjetljuje i jača Duh pomiratelj.

²⁵ IVAN PAVAO II.: *Sakrament pokore*, 71-79.

²⁶ “Od kockara do dobročinitelja”, *Svjetlo riječi* 2008., veljača, str. 8-9.

THE MOTHERHOOD OF THE CHURCH IN THE SACRAMENT OF PENANCE AND RECONCILIATION

Summary

This was a presentation at the Seminar for priests who heard the confessions of pilgrims in Medjugorje, on May 7, 2008. Documents of the Second Vatican Council and subsequent guidelines of Catholic Magisterium call this sacrament a Reconciliation sacrament, which is more consistent with Jesus' teaching and the practice of the early Church. The New Testament foundations for this sacrament are the words of Jesus in Matthew 16:17-19; 18:15-18 and his treatment of the sinful woman in Luke 7:36-50; but the key event of forgiveness of sins is baptism, which begins an association with Christ and Church (John 20:22-23; Eph 2:14-18). In recent documents of the Catholic Magisterium, the ecclesial aspect of this sacrament has been pointed out, especially as emphasized by the expression “per ministerium Ecclesiae - through the ministry of the Church” in an absolute formula. Although a valid sacramental absolution can be ministered only by bishops and priests, the entire ecclesial community supports its weak members on their way to conversion and reconciliation. By doing so it implements the maternal role of the Church.